

Miniaturowe kamienie grzybowe z Gwatemali

(*Miniature Mushroom Stones From Guatemala*)

by

Stephan F. De Borhegyi

Z *American Antiquity* nr 26 z 1961, str 498-504

wersja ang. www.en.psilosophy.info/qeohyaodbijgbmclcoabbxgu
original text: http://www.samorini.it/doc1/alt_aut/ad/borhegyi2.pdf
backup source: <http://www.psilosophy.info/resources/borhegyi2.pdf>

[tłumaczenie: cjuchu]

Streszczenie - Schowek z dziewięcioma miniaturowymi kamieniami grzybowymi i dziewięcioma miniaturowymi metate i mano z cmentarza Werbeny w Kaminaljuyú, w Gwatemali, pochodzi z podfazy werbeńskiej fazy Miraflores z Preklasyku, z 1000-500 roku p.n.e. Wszystkie kamienie grzybowe są Typu B z okrągłym żłobieniem wokół podstawy kapelusza. Rodzaj ten został znaleziony w grobowcu Werbeny w Kopcu E-III-3 na tym samym stanowisku. Schowek dziewięciu miniatur wykazuje znaczącą antyczność dla "kultu grzyba-kamienia" i sugeruje możliwy związek z dziewięcioma panami nocy i bogami podświata, jak również możliwe istnienie cyklu dziewięciodniowej i nocnej rachuby w czasach Preklasycychnych. Związek miniaturowych kamieni grzybowych z miniaturowymi metate i mano znacznie zwiększa możliwość, że przynajmniej na niektórych obszarach w Mezoameryce przedkolumbowej, do mielenia świętych grzybów halucynogennych by przygotować je do uroczystego spożycia, były stosowane metate.

W styczniu 1960, podczas przeprowadzania badań archeologicznych w Gwatemali, miałem zaszczyt zbadać bogatą, prywatną kolekcję Karla Heinza Nottebohma z miasta Gwatemala. Wśród wielu nowo zdobytych okazów archeologicznych w jego kolekcji była rzucająca się w oczy grupa dziesięciu miniaturowych kamieni grzybowych i dwa miniaturowe metate z mano (Ryc. 1). Według Nottebohma, dziewięć z grzybowych kamieni, wraz z dziewięcioma miniaturowymi metate i mano, wydobyto w całości z prehistorycznego schowka z cmentarza Werbeny na stanowisku archeologicznym w Kaminaljuyú, na peryferiach miasta Gwatemala. Dziesiąty okaz, najwyższy w kolekcji (wysokość 19 cm, wizerunkowy kamień grzyb po środku ryciny 1), został również znaleziony na obszarze cmentarza Werbeny w pewnej odległości od wspomnianego uprzednio schowka. Niestety, dokładna lokalizacja kopca, na cmentarzu Werbeny, w którym znaleziono schowek zawierający kamienie grzybowe nie została ujawniona przez znalazcę.

Podobne, lecz o wiele większe kamienie grzybowe, były odnotowywane przy względnej częstotliwości w Kaminaljuyú, jak również na innych obszarach Wyżyny Gwatemalskiej i Południowego Meksyku (Kidder, Jennings i Shook 1946: 104, 142, Ryciny 58 c, 160 a-h; Shook i Kidder 1952: 112, Ryc. 78 f; Lothrop 1933: 29, Ryc. 11; Villacorta i Villacorta 1927: (123-25). Moja klasyfikacja kamieni grzybowych (Borhegyi 1957) przedstawiona jest w formie zmodyfikowanej na Rycinie 2 i w Tabeli 1.

Te "zagadkowe" obiekty mają zazwyczaj średnią wysokość od 28 do 38 cm, choć niektóre kamienie grzybowe, przypuszczalnie z Późnego Klasyku (A.D. 600-900), z obszaru południowego wybrzeża Gwatemali, są nieco mniejsze (22-26 cm; Thompson 1948: 24, Ryc. 19f). Jedyne poznane dotychczas miniaturowe okazy, składały się z niekompletnego przykładu z kolekcji Dieseldorff w Gwatemalskim Muzeum Narodowym (Nr 7567), przedstawiające jelenia lub królika (wysokość fragmentu, 7 cm; Ryc. 2 14), i z jednego prostego kamienia grzyba w mojej kolekcji (wysokość 10,5 cm). Chociaż pochodzenie pierwszego okazu jest nieznane (prawdopodobnie Departament Quiché, Gwatemala), zwyczajny przykład w mojej kolekcji został odkryty przez jednego z moich studentów na obszarze cmentarza Werbeny w Kaminaljuyú.

Dziewięć miniaturowych kamieni grzybowych w kolekcji Nottebohma waha się wysokością od 14 do 18 cm. Wśród nich, są cztery proste (wliczając jeden trójnóg), trzy zoomorficzne (jeden jaguar, dwa ptaki), i dwa okazy antropomorficzne. Aczkolwiek na Rycinie 1 są tylko dwa miniaturowe metate z mano, oryginalny schowek zawierał dziewięć. Najwyraźniej, było jedno metate i mano na każdy miniaturowy kamień grzyb. Biorąc pod uwagę wiarygodność zarówno właściciela jak i znalazcy, istnieje niewielka wątpliwość, czy dziewięć okazów,

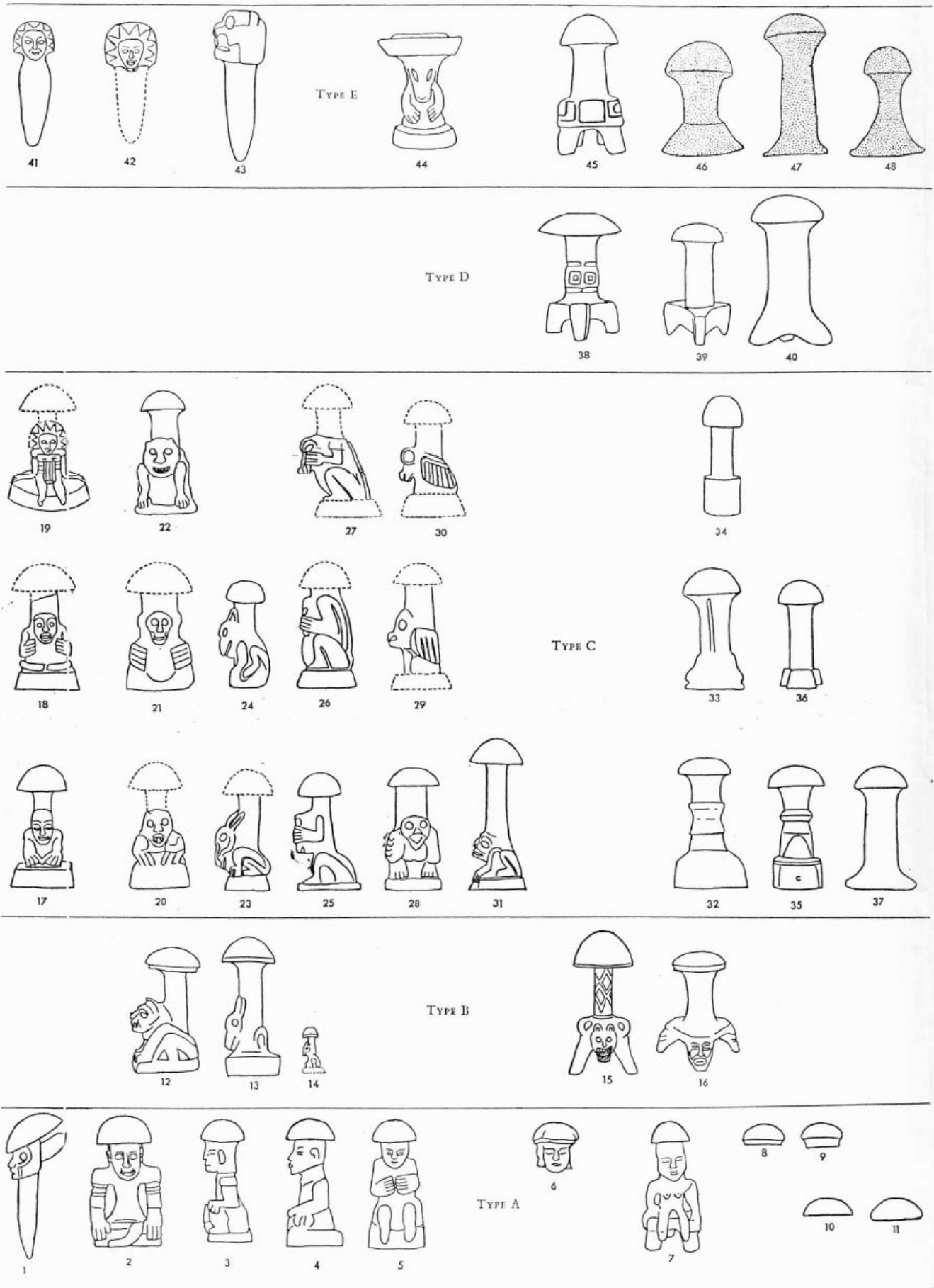
wraz z metate i mano, złożono w schowku tak, by stanowiły dary.

Ryc. 1 - Miniaturowe kamienie grzybowe, metate, i mano z Kaminaljuyú, w Gwatemali, z kolekcji Nottebohm. Z wyjątkiem grzybowego kamienia z wizerunkiem, po środku tylnego rzędu, wszystkie zostały znalezione w Późnoklasycznym schowku (podfaza Werbeńska fazy Miraflores, 1000-500 p.n.e.). Od lewej do prawej: *tylny rząd*, prosty grzyb kamień z wyłobioną dekoracją, wysokość 14 cm; grzyb kamień z wizerunkiem, przypuszczalnie sępa, wysokość 18 cm; grzyb kamień z wizerunkiem przedstawiającym sowę lub ptaka Moan, wysokość 15 cm; grzyb kamień z wizerunkiem, stara osoba siedząca ze skrzyżowanymi nogami, wysokość 17,5 cm; grzyb kamień z wizerunkiem siedzącej osoby z zaciśniętymi pięściami, nie związany ze schowkiem, wysokość 19 cm; grzyb kamień w kształcie młodej osoby siedzącej ze skrzyżowanymi nogami, wysokość 16 cm; grzyb kamień z wizerunkiem, przypuszczalnie jaguara, wysokość 17 cm; trójnogi grzyb kamień, wysokość 16 cm; prosty grzyb kamień z pionowym żłobieniem, wysokość 14 cm; *przedni rząd*, miniaturowe beznogie metate z mano, długość metate 10 cm, szerokość 8 cm, długość mano 6 cm, średnica 2 cm; prosty grzyb kamień z wyciętą ozdobą, wysokość 14 cm; miniaturowe metate z mano, wymiary takie same jak innych metate z mano.

Wszystkie miniaturowe kamienie grzybowe z kolekcji Nottebohm mają wokół podstawy kapelusza okrągły rowek, co lokuje je w moim Typie B (Ryc. 2 12-16). Kamienie grzybowe Typu B, bez wyjątku, są z okresu Wczesnego i Późnego Preklasyku (1000 p.n.e. - 200 n.e.). Shook i Kidder (1952: 112, Ryc. 78 f) znaleźli duży, trójnogi kamień grzybowy z wizerunkiem jaguara (wysokość, 37 cm) z małym okrągłym rowkiem wokół podstawy kapelusza "grzyba" w Grobowcu I, w Kopcu E-III-3, na obszarze cmentarza Werbeny. Zawartość Grobowca I w Kopcu E-III-3 została przypisana do podfazy werbeńskiej fazy Miraflores (1000-500 p.n.e.). Shook i Kidder (1952: 112) twierdzą, że "nie może być wątpliwości, iż tworzenie tych ciekawych obiektów [kamieni grzybowych] rozpoczęło się przynajmniej już w podfazie werbeńskiej". Nie może być również wątpliwości, że dziewięć miniaturowych kamieni grzybowych w kolekcji Nottebohm wraz z ich dziewięcioma metate i mano, znalezionymi w schowku na obszarze cmentarza Werbeny, pochodzi przynajmniej z 1000 p.n.e. Zwyczaj okrężnego żłobienia podstawy kapeluszy kamienia grzyba przerwano po okresie Wczesnego Preklasyku. Kamienie grzybowe Późnego Preklasyku (500 p.n.e. - 200 n.e.) i Klasyku (200 - 900 n.e.) z rzeźbionym wizerunkiem, proste, i trójnogie posiadają jedynie zwykłe kapelusze (Ryc. 2).

Warto zauważyć, że ten sam Grobowiec I z Kopca E-III-3 zawierał również cztery małe moździerzce i tłuczki z szarego kamienia, dwa z nich w kształcie ropuch (Shook i Kidder 1952, Ryc. 78 a-c, e). Shook i Kidder (1952: 111) zaobserwowali, że "ani wgłębienia do mielenia ani końce tłuczków nie pokazują znaczącego zużycia i choć wydaje się prawdopodobnym, że moździerzce te zostały zaprojektowane do rozcierania farb, żaden nie zachował jakiegokolwiek śladu pigmentu". Ponadto, "dwa okrągłe moździerzce i dwa małe z płazimi głowami zostały razem ułożone w wielkim stosie ofiarnym wzdłuż południowej strony grobowca a wszystkie pięć tłuczków leży z nimi". Nie ulega wątpliwości, że kamienie grzybowe z wizerunkiem jaguara i kamienne moździerzce, zostały umieszczone w grobowcu jako dary pogrzebowe. Należy również zauważyć, że trzy inne fragmenty głów grzybowych kamieni zostały znalezione w wypełnieniu Kopca E-III-3.

Ryc. 2 - Typologia kamieni grzybów. Po wyjaśnienie zobacz Tabela 1. Modyfikacja z Borhegyi 1957.

Tabela 1. Typologia, chronologia i występowanie grzybowych kamieni (Modyfikacja z Borhegyi 1957)		
Typy	Chronologia	Występowanie
Typ E Rozmaite i przypuszczalnie powiązane obiekty kamienne (41-45) i ceramiczne (46-48).	Pozycja chronologiczna niepewna.	<ul style="list-style-type: none"> • Środkowa Wyżyna Gwatemali lokalizacja niepewna (41-45) • Zachodni Salwador Santa Elena (48) • Wschodni Salwador nie zilustrowane (porównaj 46-48) <ul style="list-style-type: none"> - Quelepa, San Rafael-Oriente, i Lolotique w Depart. San Miguel - Santa Elena w Depart. Usulután • Meksyk nie zilustrowane <ul style="list-style-type: none"> - Guanacaste, Chiapas (porównaj 48) - El Bellote, Tabasco (porównaj 44, 46)
Typ D Trójnogie kamienie grzybowe ze zwykłymi (39, 40) lub rzeźbionymi (38) trzonami i z ekskluzywnymi lub ostro zakrzywionymi (38, 39) podnóżami.	Późny klasyk 600-900 n.e.	<ul style="list-style-type: none"> • Środkowa Wyżyna Gwatemali Kaminaljuyú (38-40) nie zilustrowane <ul style="list-style-type: none"> - Antigua (porównaj 38-40) - Zacualpa (porównaj 39-40) - Eucaliptus (porównaj 38-39) - Agua Caliente (porównaj 38-39) - Amatitlán (porównaj 38-39) - Pompeya (porównaj 38-39) - San Martín Jilotepeque (porównaj 38-39) - Tecpan-Iximché (porównaj 38-39) - Mixco Viejo (porównaj 40) • Równiny Gwatemali u Wybrzeża Pacyfiku nie zilustrowane (porównaj 39) <ul style="list-style-type: none"> - El Baúl - Los Diamantes - El Carmen • Zachodni Salwador nie zilustrowane (porównaj 39) <ul style="list-style-type: none"> - Tazumal - Finca la Montaña
Typ C Z wizerunkiem (17-31) lub zwykłe (32, 37) kamienie grzybowe z kwadratowymi (17, 18, 20-23, 25, 26, 28, 31, 35) lub zaokrąglonymi (19, 24, 32-34, 36, 37) podstawami i bez rowkowań wokół kapeluszy.	Późny Przedklasyk 500 p.n.e. - 200 n.e. i prawdopodobnie Wczesny Klasyk 200 - 600 n.e.	<ul style="list-style-type: none"> • Środkowa Wyżyna Gwatemali Kaminaljuyú (17-20, 27-29) Cerro Alux, Mixco (31) Salcaja (25) lokalizacja niepewna (21-24, 26, 30) nie zilustrowane <ul style="list-style-type: none"> - Tecpan-Iximché (porównaj 18, 36) - Amatitlán (porównaj 20) • Równiny Gwatemali u Wybrzeża Pacyfiku Lago Ixpaco (36) nie zilustrowane <ul style="list-style-type: none"> - Lago Ixpaco (porównaj 20) - El Salto (porównaj 21) - Guazacapán (porównaj 31) - Retalhuleu (porównaj 28) - Ayarza (porównaj 18) • Meksyk Ocosingo, Chiapas (32) nie zilustrowane <ul style="list-style-type: none"> - La Grandeza, Chiapas - Chiapa de Corzo, Chiapas (porównaj 32) - Oaxaca (porównaj 32, 33, 36, 37) - Tabasco (porównaj 32) • Zachodni Salwador Tazumal (33) Las Victorias (35) lokalizacja niepewna, prawdopodobnie obszar Chalchuapa (37) • Boliwia, Południowa Ameryka Inca-Uyu, Chucuito (34)
Typ B Kamienie grzybowe z wizerunkiem z rowkowanymi naokoło kapeluszy i kwadratowymi (12-14) lub trójnogimi (15, 16) podstawami.	Wczesny i Późny Przedklasyk 1000 p.n.e. - 200 n.e.	<ul style="list-style-type: none"> • Środkowa Wyżyna Gwatemali Kaminaljuyú (12, 13, 15) Quiché (16) lokalizacja niepewna (14)
Typ A Antropomorficzne rzeźby kamienne ze zwykłymi (1-5, 7) lub rowkowanymi naokoło (6) kapeluszy grzybowymi; ze zwykłymi (10, 11) i rowkowanymi naokoło (8, 9) kamiennymi kapeluszy grzybowymi.	Pozycja chronologiczna niepewna.	<ul style="list-style-type: none"> • Środkowa Wyżyna Gwatemali Kaminaljuyú (2-4, 8, 10) Salcaja (6) Chukumuk (9) Xikomuk (11) lokalizacja niepewna (1, 5, 7)

Znamienne jest to, że dziewięć miniaturowych kamieni grzybowych i dziewięć metate z mano w kolekcji Nottebohm zostało znalezione jako całość w schowku. Na obszarze Majów, często napotymano dary rytualne, takie jak rzeźby jadeitowe, kolce ogończy, dziwaczne krzemienie i grawerowane obsydianowe ostrza w grupach po dziewięć. Jednakże większość znaleziono w związku z pochówkami lub jako schowki podstelawowe

lub kryptowe na miejscach z obszaru Majów Nizinnych (takich jak, Uaxactún, Tikal, Guatemala, i Baking Pot, Pomona, British Honduras; zestawionych w Kidder 1947: 21-4, 59, Ryciny 69-71). Schowki te datuje się, nie na Preklasyk, lecz na okresy Wczesnego i Późnego Klasyku (przeważnie Tepeu 2, 700-800 n.e.). O ile mi wiadomo, nie odnotowano wcześniej darów ze schowków, w liczbie dziewięciu, Majów Wyzynnych Przedklasyku.

Jakie jest znaczenie liczby dziewięć w rytualnych darach w schowkach? Zgodnie z Thompsonem (1950: 12):

W panteonie ludności Meksyku i Majów istniała grupa dziewięciu bóstw, zwana w Jukateckim Bolon-ti-Ku, "dziewięciu bogów", którzy byli panami nocy, i bogami podświata. Kolejno rządili nocami, w przeciwieństwie do 13 bogów nieba, którzy najwidoczniej po kolei rządili dniami.

Glify dziewięciu władców nocy Majów i bogów podświata są znane (Thompson 1950, Ryc. 34), lecz nie wszystkie z nich mogą być właściwie zidentyfikowane. Z drugiej strony, imiona dziewięciu władców nocy Azteków zostały dla nas zachowane przez Serna (1892). Ze skorygowaną ortografią Thompsona (1950: 208), są nimi:

1. Xiuhtecutili, Bóg ognia, roku lub trawy.
2. Itzli, Bóg krzemienia.
3. Piltzintecutili, Władca młodzieży lub młodzieńczy władca.
4. Centeotl, Bóg kukurydzy, kłosów kukurydzy, i chleba.
5. Mictlantecutili, Bóg rejonów piekielnych.
6. Chalchihuitlicue, Pani w spódnicy z jadeitu.
7. Tlazolteotl, Bogini miłości.
8. Tepeyollotl, Serce gór (jaguar).
9. Quiauitecutli (Tlalok), Pan deszczu.

Glify Bogów nocy Majów nie odpowiadają ściśle bogom Meksykan. Zgodnie z Thompsonem (1950: 208-10, Ryc. 34), serie Majów przypuszczalnie zaczynają się od glifu G_1 i kończą na G_9 . Można je następująco podsumować w odniesieniu do ich różnych treści reprezentacyjnych:

- G_1 - Głowa Boga C, symbol wody (diademy, krzyż Kan), małe cechy, symbol ryby.
- G_2 - Symbole wody (małe kółka), wariant głowy bóstwa młodzieńczego, symbole warzyw i jadeitu, być może bóstwo deszczu.
- G_3 - Ptak Moan, ptak chmur deszczowych, bóstwo pluwalne.
- G_4 - Bóstwo o rzymskim nosie, być może bóstwo kukurydzy.
- G_5 - Potwór ziemi, Mam (bóg wnętrza ziemi), człowiek konchy.
- G_6 - Dość młode bóstwo
- G_7 - Łapa jaguara, puma, bóstwo wnętrza ziemi (odpowiednik azteckiego boga jaguara, Tepeyollotla)
- G_8 - Koncha (symbol powierzchni i wnętrza ziemi), Mam.
- G_9 - Nocne słońce, wiekowy bóg słońca.

Trzeba przyznać, że jakakolwiek próba identyfikacji kamieni grzybowych, z dziewięcioma bogami panteonu Azteków lub Majów, leży na bardzo niepewnym gruncie. Niemniej jednak, wiele, jeśli nie wszystkie kamienie grzybowe, zarówno miniaturowe jak i duże, mogą przypuszczalnie reprezentować wersje dziewięciu panów nocy Majów Wyzynnych. Są oni tu wymienieni ze wstępnymi tożsamościami w nawiasach. Numery odnoszą się do Ryciny 2.

1. Starsza osoba, siedząca ze skrzyżowanymi nogami lub w kucki (starszy bóg słońce, nocne słońce, Xiuhtecutili, G_9 - 1, 2, 16, 17).
2. Młodzieniec siedzący ze skrzyżowanymi nogami lub w kucki (Piltzintecutili, młodzieńczy władca, G_6 - 3-6, 18, 19, 41, 42).
3. Ptaki, takie jak sępy, sowy, ptaki Moan (G_3 - 28-30).
4. Małpy, mogą być czepiaki (G_1 , Bóg C-21).
5. Jaguary lub pumy (Tepeyollotl, G_7 - 12, 15, 20, 22, 43).
6. Króliki lub jeleni (płodność, księżyc - 13, 14, 23, 24).
7. Pisotes (ostronos), coati-mundi, *chic* - związek z bufonerią, kobietami, seksem i miłością (25-27, 44).
8. Ropuchy lub żaby, związek z deszczem (G_2 - 31, 45).

Z dziewięciu miniaturowych, wizerunkowych kamieni grzybowych w kolekcji Nottebohm, drugi z lewej na Rycinie 1 przedstawia ptaka (być może ptaka Moan lub G₃); czwarty z lewej przedstawia starszą osobę, siedzącą ze skrzyżowanymi nogami (być może nocne słońce lub G₉); trzeci z prawej przedstawia jaguara (być może Tepeyollotl'a lub G₇); a czwarty z prawej przedstawia młodzieńca, siedzącego ze skrzyżowanymi nogami (być może młodego władcę, G₆ lub G₂). Nie można podać wyjaśnienia dla dodatkowego wizerunku ptaka, lub dla trzech zwykłych i jednego trójnogiego kamienia grzyba.

Czy niepewna identyfikacja czterech miniaturowych kamieni grzybowych z bogami nocy jest poprawna czy nie, obecność dziewięciu ofiar w ceremonialnych schowkach z okresu Preklasycznego wskazuje, że wiara Majów w dziewięciu bogów podświata - i być może w 13 bogów nieba - może pochodzić już z roku 1000 p.n.e. Okres ten był również początkiem aktywności budowy kopców i bogatych mogił na Wyżynach Majów. Zakłada to wysoce zorganizowaną i warstwową strukturę społeczną. Miała miejsce pewna debata odnośnie tego, czy kontrola społeczna konieczna do wytworzenia takich publicznych przedsięwzięć na dużą skalę była motywowana zewnętrznie (w formie "siły policyjnej"), czy motywowana wewnętrznie (wiarą w nagrodę w niebie i karę w piekle). Jeśli dziewięciu bogów podświata faktycznie reprezentowało ideę "piekła", jak sprawozdali wcześnie hiszpańscy kronikarze, wówczas obecność dziewięciu kamieni grzybowych w Preklasycznym schowku może wskazywać na istnienie tej koncepcji wśród Majów Wyżynnych, w bardzo wczesnym okresie. Mogłoby to również wyjaśnić dlaczego pielgrzymi, uciekający do ośrodków ceremonialnych Majów, byli gotowi i chętni zaciągając się do rozległej działalności budowlanej.

Przeznaczenie dziewięciu miniaturowych metate i mano wciąż pozostaje problemem. Podobnie jak to, że żaden z czterech małych moździerzy i tłuczków znalezionych w Grobowcu I z Kopca E-III-3, nie ukazuje śladów zużycia lub użytkowania. Dlatego ich obecność z kamieniami grzybowymi musiała być głównie ceremonialna lub symboliczna. Czy może to sugerować, że metate i mano o regularnej wielkości były stosowane w połączeniu z większymi kamieniami grzybowymi? Czy mogły być stosowane do faktycznego rozdrabniania lub miażdżenia suszonych lub świeżych "świętych" grzybów (*teo-nanacatl*) by wywołać, po zjedzeniu, halucynacyjne transy i sny - sny w których, zgodnie z XVI wiecznymi kronikarzami hiszpańskimi, widoczne były jaguary, ptaki i węże, jak również małe gnomopodobne stworzenia (być może bogowie podświata) (Wasson i Wasson 1957: 223-4)? Te i inne pytania wciąż czekają na odpowiedź.

W kwestii kamienia grzybowego i metate istotne jest odkrycie R.G. Wassona i Roberta Ravicz'a z czerwca i lipca 1960, że metate wciąż jest stosowane w rytuale grzybowym wśród Mixteców z Oaxaca. Stwierdzili, że święte grzyby (*Psilocybe mexicana* Heim) są rzekomo zbierane przez dziewicę (zazwyczaj kobietę), że dziewczica miała je na metate z odrobiną wody, i że szary płyn, ciężki od osadu jest następnie pity przez osobę, która chce skonsultować się z grzybem. Praktyka ta nie została sprawozdana nigdzie indziej, lecz być może przetrwała na innych terenach, jeszcze nie zbadanych. Jeśli ceremonialne metate były symbolem tej praktyki, czy możliwe jest, że moździerze i tłuczki odzwierciedlały ugniatanie nasion *ololiuqui*, które były, i są, powszechnie stosowane jako substytut grzybów gdy te ostatnie są niedostępne?

Wizerunkowe kamienie grzybowe w Kolekcji Namuth w Nowym Jorku (Ryc. 3; zilustrowane również w Wasson i Wasson 1957, Vol. II, Tabl. 44) reprezentują sędziwą kobietę klęczącą przed obiektem podobnym do metate. Jest ona ukazana w charakterystycznej pozycji, stosowanej przez kobiety do mielenia mąki. Okaz pochodzi z Wyżyn Gwatemalskich i stylistycznie należy do okresu Preklasycznego (kamienie grzybowe Typu B). Jest całkiem możliwe, że grzybowy kamień przedstawia Preklasyczną wersję tej samej ceremonii mielenia grzyba, zaobserwowaną przez Wassona i Rawicza wśród współczesnych Miksteków z Oaxaca.

Ryc. 3 - Duży wizerunek kamienia grzybowego przedstawiający starszą kobietę klęczącą przed metate, z wyżyn Gwatemali, dokładna lokalizacja nieznana. Ten Późno Preklasyczny okaz (1000-500 p.n.e.) znajduje się w kolekcji Hansa Namutha, Nowy Jork. Wysokość 36 cm. Zdjęcie według Hansa Namutha.

Gdy odłoży się na bok wszystkie pytania natury teoretycznej, z miniaturowych kamieni grzybowych w kolekcji Nottebohm możemy zaczerpnąć następujące, nowe fakty i wnioski odnośnie prehistorii Majów Wyzynnych:

1. Istnienie miniaturowych kamieni grzybowych (wysokości od 10 do 19 cm).
2. Ich ceremonialny związek, w grupie dziewięciu, z miniaturowymi metate i mano.
3. Starożytność "kultu kamienia grzyba" sięgająca aż do podfazy Werbeny z fazy Miraflores (1000-500 p.n.e.).
4. Możliwy związek (lub nawet reprezentację) *Bolon-ti-Ku*, dziewięciu bogów nocy i podświata.
5. Możliwe istnienie dziewięciodniowego cyklu i nocnej rachuby w czasach Preklasycznych.
6. Możliwość bardziej wyszukanego panteonu i systemu rachuby wśród Preklasycznych Majów Wyzynnych niż wcześniej przypuszczano.
7. Możliwość, że przynajmniej na niektórych obszarach w przedkolumbijskiej Mezoameryce, metate lub móżdżerze były stosowane do mielenia świętych grzybów, lub miazdżenia nasion *ololiuqui*, przed ich ceremonialnym wypiciem lub zjedzeniem.

Podziękowania

Z przyjemnością wyrażam podziękowania kuratorom Publicznego Muzeum Milwaukee, Amerykańskiemu Towarzystwu Filozoficznemu z Filadelfii, pod których auspicjami w 1960 roku przeprowadzone zostało badanie archeologiczne. Podziękowania przedkładam również Karl'owi Heinz'owi Nottebohm'owi za wykorzystanie materiału z jego kolekcji, A.V. Kidder'owi, który przeczytał manuskrypt i dostarczył kilku użytecznych komentarzy, R.G. Wassonowi oraz Robertowi Ravicz'owi za ich dane o rytuałach grzybowych Miksteków, oraz

Leo Johnsonowi, fotografowi z Publicznego Muzeum Milwaukee, a także Hansowi Namuthowi, z Nowego Jorku, za zdjęcia.

Praca ta jest dedykowana pamięci dr Walentyny Pawłownej-Wasson, która żyła niestety nie dość długo by zobaczyć wiele ważnych wyników, pochodzących z badań, które prowadziła we współpracy ze swym mężem, R. Gordonem Wassonem.

Bibliografia

1. Borhegyi, S. F. 1957 A Typological, Chronological and Distributional Chart of Mushroom-stones in Middle America. In *Mushrooms, Russia and History*, by V. P. Wasson and R. G. Wasson, Vol. 2, Appendix 1. Pantheon Books, New York.
2. Kidder, A. V. 1947 Artifacts of Uaxactun, Guatemala. *Carnegie Institution of Washington, Publication 576*. Washington.
3. Kidder, A. V., J. D. Jennings, and E. M. Shook 1946 Excavations at Kaminaljuyú, Guatemala. *Carnegie Institution of Washington, Publication 561*. Washington.
4. Lothrop, S. K. 1933 Atitlan, an Archaeological Study of Ancient Remains on the Borders of Lake Atitlan, Guatemala. *Carnegie Institution of Washington, Publication 444*. Washington.
5. Serna, J. de la 1892 Manual de Ministros de Indios. *Anales del Museo Nacional de Mexico, Época 1*, Vol. 6 pp. 263-475. Mexico.
6. Shook, E. M. and A. V. Kidder 1952 Mound E-III-3, Kaminaljuyú, Guatemala. *Contributions to American Anthropology and History*, No. 53, *Carnegie Institution of Washington, Publication 596*, pp. 33-127. Washington.
7. Thompson, J. E. S. 1948 An Archaeological Reconnaissance in the Cotzumalhuapa Region, Escuintla, Guatemala. *Contributions to American Anthropology and History*, No. 44, *Carnegie Institution of Washington, Publication 574*, pp. 1-92. Washington.
8. Thompson, J. E. S. 1950 Maya Hieroglyphic Writing: Introduction. *Carnegie institution of Washington, Publication 589*. Washington.
9. Villacorta, A. J. C. AND C. A. Villacorta 1927 Arqueología Guatemalteca. *Colección "Villacorta" de Historia Antigua de Guatemala*, Vol. 2. Guatemala.
10. Wasson, V. P. and R. G. Wasson 1957 *Mushrooms, Russia and History*, two volumes. Pantheon Books, New York.

[tłumaczenie: cjuchu]